

סיטרא אחרא של פסיכואנליזה

בן ומוזמן לשאת באחריות של סדר עולם, שתהיה לו יניקה מסעינו. אי רע לפרויד מה שאירע לניצשה ובמיר דה לא מעטה לברגסון, שכמה מעקי רונותיהם לעשו סימאות פורחות; ואם גם הסימאות היו בתחילה ירי גים לבנות, כיוון שיצאו לאויר העו" למ נהפכו לעורבים שחורים. תמצא לומר: כניאדם קצרידעה הופכים כל אור לחושך, אבל התקירה הט" הורה מה חטאה? יתכן כי תשובה זו כוחה יפה לגבי רשויות המדי עים השימושיים, אבל אין היא מניי תה כלל את הדעת כלפי הדרשנות בתחום חיי הנפש. לצערנו הרבה חכי מים בוגרשיטות משחקים פעמים כתינוקות בפצצות-מבלי דעת.

בעיני רבים נהיה כמתמיהים אם נקופי כמה משונות של זמננו גם על השכונה של הפסיכואנליזה, שהביאה חמרי-נפץ משלה לעולם. אבל מה באמת יעשה אדם דינאמי, המלא תאוות ושגעונות ברסון, שיצרו בווערים בו בזאבים, הולח עצבים מברייתו, כולי תוך וטרמה והערמה והסביך, ועם כך אין הוא שורר בביתו, שלא ילך לנקש אדונים לעצמו, שלא יכניס את ראשו לתוך עגלו של נגיד ומצווה? כיוון שהוא כולו שברים ואין בו כזית בריאות ורצון חפשי, אין לו כרידה אלא להסתפח על איוו תנועה סוטאליטארי, להיות צייתן ונכנע ומצפה לפי קורות מנבות, כל זמן שהאמין כי הנפש מסקור טהור מחצבתה ושיכול

בעולמנו הנפשי חלקים סתומים ונסתרים; שהם מתחת לסף הכרתנו. החכם הקדמון, שקרא "דע את עצ" מך" הרי יצא מתוך מושכל ראשון שהאדם הוא ספר החתום לעצמו. ובכן, פרויד לא גילה את הלא-מודע, אלא הוא גילה שהלא-מודע הוא האדון שידו בכל, מין מלאך-הבלה, היושב בסתר לבנו ועושה בנו נקמות ומכשילנו על כל צעד, הוא הוציא את הלא-מודע מכלל דייד ועשה אותו בעל קבית. והרי זה כאמה בגדר פסיק רישיה לאדם.

ב

כל שיבוא לדרוש סמוכין בין המדע הפסיכואנליטי, שהשתית את הפסיכולוגיה על העקרון הדינמי ופ"י רש את הנפש כמין מצולה רותחת, לבין המדיניות הדינמית, שהפכה את חיי העמים ליסודמים רותח, יפגע בכבודו של יוצר המדע הזה, החוקר הישר והטהור, אבל לא יפגע בשורת ההגיון. ניקש האדם להאיר לעובי דים ושבים את החשכות שבסביבה באדי-נפט וזרק לשם לפיד בווער דינו מכל מקום כמבעיר בשוגג. פושעים מועדים אינם נמנעים מעשיית פשי עים כשאין להם היתר מן התורה, אבל אף הם אינם מולולים כאסמכי תות, שאפשר לחביא מדברי חכמים ומספרי חוקרים, או גם מספרי ירי אים. ובכן, כל מיוסר שיטה מדעית, העשויה להתגלגל מצונו ושלא מדי צונו להשקפת-עולם, או לשמש סו מכת להשקפת-עולם, חייב להיות מדי

א

הלא-מודע, לפי ניסוחו של פרויד, הוא כשלעצמו יש בו כוח משתק והורם. כשהיפש פרויד סיכה להר" גשת מודת הרוח שגילה בלב רבים כלפי המדע הפסיכואנליטי מצא אר" תה ב"אהבת עצמה התמימה", ש"נעלבה האנושיות בעל כרחו בת" ליפות הימים מידי המדע". העלבון האחד קשור בשמו של קופרניק, שקלקל לארץ את שמה הטוב כמדכו העולם; עלבון שני כרוך בדארון, שהוריר את האדם מדרגת בחיר היצורים; השלישי שרשי במחקר הפסיכולוגי, הפוסל את האני מלחיות אדון לעצמו השורר בביתו ומוסרו בידי הלא-מודע שלו. אבל גם ההשר באהבה עצמית חסימה אינו צריך למנוע איתנו מלומר שאין הנידון דומה לשתי הראיות.

אם תיתרב אמונתנו בארץ ככמדכו העולם ובאדם ככבחיר היצורים אפי-שר שעולמנו הנפשי לא יחרב על ידי כך, אלא, להיפך, שלות ענוה תרד לנשמתנו, אבל נטלת מן האדם את ההרגשה שהוא אדון לעצמו ושורר בביתו נטלת ממנו את הרוח החיה וחשק הפעולה. והפכת אותו לאבר מודלדל ולתינוק נשבה בין בוחות עיוורים ולא-טובים. לא עלי בון הגאווה התמימה יש כאן, אלא התגוננות על שורש החיים ועמידה על הנפש. העולם האנושי לא היה עומד ומצפה עד שיבוא חכמי הפסיכואנליזה ויגלו לו רז זה, שיש

היה להניד לפחות ברעמי התרוממות כמאמר הפיטן בן נבירלי „גמשנו פנינו“ כראי היה לו לעמוד על נפשו לנהוג בה כבוד ולנהלה בפני וזן של השגת קוממיות. אבל לאחר שנילו בה שהיא בת נעוות המרדות, פרועה ומסוכסכת מה טעם למרוח על תיקונה?

מה מאבד צרור'תסביכים זה כשר שוללים ממנו את בעלותו על עולמו הפנימי? אין עוד הנפש מולדת האור, אלא מרתח החושך. ומה מפ' סוד בן בלי מולדת זה כשהוא מוותר על רשות היחוד שלו? בדין יתרה בלבו לומר: מוטב לי לצאת לגמרי גמי מנכס זה ולמסור עניה סוערה זו לפיקוחו של גבר אלים, המטיל מרות בכל וחה ממשנה.

לא נמצא כתוב אף ברמז בכתבי היסוד של המדע הדינאמי, כי טוב לו לגבר שיעשה פליט מבית נפשו! אבל החיים עצמם יפרשו רכו זה. הכריונות הגסה, המחפשת לה בכל זאת הכשר למראית-עין מפי איוה בראי-דין, תהמט ותמצא כל שירש פורה ראש ולענה. בינתיים נתכשרו הלבבות בכיוון זה. הפסיכואנליזה יצרה מושגים — נשמות, המשוועות לנופים; התקינה דפוסים, שאפשר ליצוק לשם „זיעה, דמעות ודם“ של ערדי אדם.

פרויד נוהג לדון גזירה שווה בין המחפנט ובין המושפע מלא-מודע. והתנועות „הדינאמיות“ מה עור שות? אף הן פועלות באמצעי היפי נוחה. לפי פרויד אדם שבני לעולם,

סהם יושב בסתר שלו. מר סתם זה הוא אויב פנימי פשוטו כמשמעו. אנו נתונים תמיד ב„גלות“ של אר-חו צורך בין בהקיצ ובין בחלום, בין אומרים אנו הן ובין לאו, בין אנו נכשלים כהטא שכפועל ובין הוטת אים בכשלישה. מכאן נדרשת כסקנה כי יצור כושל זה יפה לו שיהיה אפיטרופוס עומד על גבו. כל פעם שפרויד מגיע לפרשת הכפיה והאלרי מות הוא מדבר רתת. אבל מה נעשה והפסיכואנליזה יש לה זיקה לתורת הלחץ. אין אדם שאין לו „דיבוק“ — זריבוק מגרשים, אם כגעה ואם בהשבעות, אם במסל וברצועה ואם באתיים או בעלים לתרופה, הזדהות, התאהבות, העברה וכווצא מן הלחי שים, המצויים במדע זה, הם מוני חים חדשים לתכנים ישנים. קמיעות ומגולות להוציא ודווים. יבואו אחרים ויסהמו וידווים.

פרויד, שאינו גורם את הדת, מצוי בכל זאת בסביבות הנובלות בה: לבנים משלה הוא מסיע למסד-שו. ממנה הוא מבקש חיזוק כל פעם שהוא זקוק לפועתא של חכמה קדוה מים, כגון כשהוא צריך להסיר רכב מעל הד-טרמיניזם, הרובץ על שיטתו. „הרי גם הדת אומרת: אין אדם נוקט אצבעו מלמטה אלא אם במבוא לפסיכואנליזה“ (עמ' 20).

אבל תמהים אנו על ההולך לבי קש הכשר ממי שהוא גופו אינו כשר בעיניו. ומה דאיה לאדם היצרי מן האדם הדתי? הדתי כראי לו לוותר על חירותו מלמטה, הואיל ויש לו

בן כוזרים עליו מלמעלה“ („שיעורים למעלה. מעל לארמה השחורה מתור-חיים עליו שמים גדולים. אין לו נאר לה בעולם הזה, אבל יש לו בעולם הבא גאולה לא רק מצרותיו אלא גם מיצדיו הרעים. הדת שללה ככיכול את הבחירה מן האדם ובכל זאת דנה אותו כבעל-בחירה. ואילו האדם היצרי עבד הוא ללא סכוי. שבני ללא מוצא, כל דבוריו ומעשיו אינם שלו; אף חלושותיו אינם שלו. הוא גופו אינו שלו. יניד מלה — הרי לו פליר סתיפה; יעשה תנועה — והנה לו מעשה-כשל. כסהרורו ותהלך. נימר קיו המודעים שקולים בעיניו כאין וכאפס. גנג מועד הוא בכל דרכיו. גונכ מאחרים וגונכ מעצמו וגונכ גם מן הגנב שבקרבו עצמו. הוא גולם ודינמי; שבר-כלי מכריותו. ומצווה לדרוש ברופאים. שירפאו את מה שאינו בגדר רפוי. יצור זה המלא מויםות טעון פיקוח של בלשים מומד הים. והללג, מסתבר, יבואוהו לפני השוממים והשוטרים. אכן, יש לכל אחד שוטרה-רש משלו, מעין „גיים המנשי“ פנימי, השומר את צעדיו, אבל „הגיים החמישי“, בידוע, אינו יוצא לפעולות אלא אם כן הוא יפי בל עידוד מכוות-החץ. הטבע גופו שם הסגר על האדם. כלום לא ניתן לנו רמו מפי הטבע, כי עתים מקומו של בר-נש זה יכירנו במתנה-הסגר העשוי בידו אדם?!

התסביך הוא המסד של המדע הפסיכואנליטי, וכיוון שניתנה דעות

לתסביך הרי כל הרוצה מגלה תסרי ביכים משלו — ומלאה הארץ תסביר-כים כפטריות אחרי הלשמים. אי אתה יכול להלום לא על כלל ולא על פרט בפסיכואנליזה, שכן מיד מות' מים את טענותיך בתסביך: אתה מתנגד לעיקר זה או אחר בשיטה זו משום שיש לך תסביך זה או פלוני, כגון שאתה עמוס תסביך השמרנות או תסביך האיפכא מסתברא, תסביך הווכחנות או תסביך הפחד מפני האמת. אומר אתה, למשל, שההנחה בדבר תסביך אדיפוס נראית לך דבר שאין לו שחר. שמות גמורת, שנת' פסו לה גם מלומדים ומשכילים במחילה מכבודם הרם; ומיד עונים לך: היא הנותנת. הואיל ותסביך זה מפעפע-בך אתה מתכחש לו. הור קא משום שאתה יודע את האמת הנך מתכוון למרוד בה. אתה מרגיש נחיתות ומתקוסם. נמצא: המודים בתסביך זה תפסו לאמת בכבודה ובעצמה, ואתה הכופר בו אינך אלא בן-ממר עיקש. ושוב אתה מכי ריו וטודיע, שאין אתה נוטה לדעה, כי כל תנועה וכל גרנדור וכל מציצת אצבע קלה ועפועף עין שבמבוגר ובי תינוק הם משורש מין. ומיד לך מטפחים לך על פניך: אדרבה, לפי שאתה נוטה יותר מראי לדעה זו הנך בועט בה. לפי החכמים הפסיכור אנליטיים אין להאמין לאדם בין הוא אומר שהוא סאמין באיזה דבר ובין הוא טוען שאינו סאמין. סתם דבור, בשיר ובפרוזה, שגר וכוב. פעמים אתה אומר, שאינך מבין הסבר זה

או אחר משלהם — ומיד יוכיחו לך במיפתים חותכים, שאתה, אמנם, סבין, אלא נוח לך שלא להבין דבר זה או אחר, לפיכך מדמה הנך שבי-אמת אינך מבין. אתה נתון בתוך מעגל. יריתו של הנישמה שלך סגולה ומסוגרת. וכי אין זה מחנה הסגר? תורת הלחץ היא רוח התייה במדע הפסיכואנליטי. האדם מלא דחיקות. הוא דוחק, הוא נדחק; וכו' לפני ולפנים נתון דחק. יש אומרים הדח' קים ויש גורסים היסטים; הללו מנסחים הדחים והללו טובעים העתקים. מכל מקום היצור האנושי הזה נתון תמיד על גלגלים. אין לו כים קטן בנשמתו, שאין מוצנע בו מפתח-משנה של גנבים. אל תס' תכלו בקנקן ולא במה שיש בו, אלא דווקא במשקע, בסוכעת, שבו, לא סבר הפנים הנאה, לא חמאור שבי עינים, אף לא חמאור שבנישמה וחי לום הטהרה השוקק בחדרי לבב, הם האדם, אלא עיקר באדם הקמטים, הקרעים, השברים, הרחשושים הפסי-לניים, חלק השופכין שבו, לא מה שאדם זוכר, אלא שכחותיו, הוא הד' בר החשוב ביותר, נשמתו מונחת לא כבת-דחוקו המלכת ובשפתו הצחה, אלא בפליטות-מה ובכרכורי לשון. כל שבהה, לקט ופיאה שבנפש היא תורה שלמה. ומה כתוב בתורה זו: הפשוט את הגנב! או: תפשו את הגנב! שום מדע רוחני אחר לא הביא כל כך הרבה מונחים חדשים לעולם. אפשר שמריון המונחים הוא סימן לעושה הרעיונות, ואפשר

שמונחים הם באמת חלונות. אבל ייתכן כי רכבי המונחים מעיד על פיצולו של רעיון או לערפולו, וכי רוב מונחים הם סחבות לסתימת חלונות. גדלותו של פרויד, שהרבה ברקים התנוצצו בראשו, אבל ברקים אינם זקוקים לבגדים. ואילו הפסיכור אנליזה חפרה בגדים במידה גדושה. חרבה השערות ומשחקי-דמיון, מדר' שיראגרה, פרקי ספרות יפה, ניתנים כאן כגופי הלכה. על ידי כך הל פחת גם בזכותו הגדולה של פרויד לעורר את המחשבה ולשבר כבלים. אמנם, כבלים ניתץ, אלא ששם במקומם אוזקים. תחת לעורר את האדם ול-הפעיל את מרצו לקום ולהיגאל הטיל בו נחיתות וחחליש את דעתו. הוא הוציאנו ממצרים של משפטים קדרי סים והביאנו למדבר שיש בו שממון רוח גדול ושום משפט אינו עוד מו-צק. שמא האמר להתמרד כנגד ממעוטי-דמאת אלה — אי אתה יכול. הקנאים שבהם פוגעים בך ומוצאים בך ניכרוזה. אי אתה ספי כל עליך את הדיון — הרי אתה נתי פס להרחקה. מה? אתה כופר בהד' חקה? — הרי לך פתק ולך אל הרופא שיבדוק את הליבידו שלך. ומי שהוא עקשן גדול נותנים לו כתובת של בית-משוגעים. תהליף לבית-סוהר.

המדע הפסיכואנליטי אינו דח ואף על פי כן הוא תיאולוגיה: תי' אולוגיה של יצרים, שיצרי המין תופסים בה מקום בראש. אין לו סד

בה, אבל קרבן הוא תוכע: את הש' כל הישר. הוא כולו פלפול: פלפול על עסקי-לב. הוא מוריד את האדם מעל כסא מלכותו ומגלגל אותו לד' סות זו שנבוכדנאצר נתגלגל בה, לפי האגדה. אבל מה בצע? כלום מסוגל בן התרבות לשוב ולאכול עשב? לא. אין מדע זה מעניק לנו שום מוון: לא מן ישמים ולא פרי האדמה. בכלל, אין פרנסתנו עליו. אין הוא קורא אותנו לשום סעודה. אמנם, צדקה לו שאין הוא מבטיח לנו שום לתח שפמן. כנגד זה הוא הותך מאתנו נתחים. כל עיקרו גי' תוח. ואילו צד הריפוי שבו אינו עוד מד בפני הכקורת אפילו לפי תהש' גה ההדיוטית של מי ששכילי הקפור אה אינם נהירים לו. אין המדע הזה דת, אבל אף הוא מחייב להעביר את הילדים למזלך, היינה, את טהרת היר' לד, את אמונתנו במהרה זו. וכדלך כל דת ארוקה הוא הופך את העור' למ הזה לעמס הבכא, למקום השכים וצלמות, למין ארץ גזירה, שהגברא האנושי נשלח לשם לכפר על עוון רצח אביו. תיאולוגיה מינית זו שלהותיה נמושות, לפי כל הסימ' נים, לתחומיה של תיאולוגיה מדי-נית, העושה את החברה האנושית חברת-גזירה לייסד בה פישעים. אין לנו אלא לנער מעלינו השפעתה של תורה זו ולחזור על הדברות הישנות: הדרך נאה זו העולם, ונשמה זו שנתה בו מהרה היא.